

HISTORIE A SOUČASNOST ASTRONOMIE V REGIONECH

DALŠÍ INFORMACE K VÝSTAVĚ

*Každý mluvíme jinou řečí, máme odlišnou kulturu, žijeme v jiných státech,
ale máme společné téma a poslání!*

© 2006 Hvězdárna Valašské Meziříčí

Vážení diváci, čtenáři!

Výstava, kterou se právě chystáte shlédnout, je určena nejširší veřejnosti. Hlavním cílem je představit hvězdárny a planetária jako funkční instituce, které zajišťují pro společnost celou řadu služeb. A právě jim je výstava věnována. Náš výběr se zaměřil na dominantní a aktivní hvězdárny Zlínského, Jihomoravského a Moravskoslezského kraje na straně české, Žilinského a Trenčianského samosprávného kraje na straně slovenské. Výstava byla připravena v rámci projektu „Poznávání bez hranic“, který je finančně podpořen Fondem mikroprojektů programu Iniciativy společenství INTERREG IIIA Česká republika – Slovenská republika 2004 - 2006.

Přejeme vám příjemnou zábavu...

Brno

1911 až 1945

Počátky astronomické činnosti v Brně, pokud opomeneme starší dějinná období, jsou spojeny s Ústavem nižší a vyšší geodézie, při kterém v roce 1911 vznikla malá observatoř. Na její činnost navázal v roce 1922 prof. Bohumil Klavdivo, který vyučoval astronomii na nově vzniklé Masarykově univerzitě. V roce 1939, kdy došlo k uzavření českých vysokých škol, je ukončena i činnost zmiňované hvězdárničky.

1946 až 1991

Znovu se začaly dějiny astronomie v Brně psát po skončení druhé světové války. Členové přírodovědeckého klubu založili v roce 1946 „Společnost pro vybudování lidové hvězdárny v zemském městě Brně“. Jak napovídá název, cíl společnosti byl zřejmý. Postavit hvězdárnu! V otázce stavby se angažovala celá řada osobností veřejného života v Brně. Lze jmenovat architekta Karla Šotolu a profesora Ottu Obůrku, který se stal prvním ředitelem nově vybudované hvězdárny v Brně. Stavba byla zahájena 8. srpna 1948 a trvala v první etapě do roku 1954, kdy na Kraví hoře jako základ hvězdárny vyrostly dvě pozorovatelný. Je nutné zmínit, že tzv. severní kopule je majetkem Masarykovy univerzity Brno. Ve druhé etapě (1959) byl postaven sál malého planetária a potřebné zázemí. Poslední fází výstavby byla realizace velkého sálu planetária, která probíhala v letech 1986 až 1991. Celá instituce nese název **Hvězdárna a planetárium Mikuláše Koperníka v Brně**.

A co se děje na Kraví hoře dnes?

1) Hlavní přístroj hvězdárny, velké planetárium, je umístěn v kopuli o průměru sedmnáct a půl metru, na kterou se promítá kolem devíti tisíc hvězd, dvacet mlhovin i hvězdokup, a také řada těles Sluneční soustavy. Přístroj planetária dokáže zobrazit hvězdnou oblohu v libovolný okamžik při pohledu z kteréhokoli místa na Zemi. Navíc je doplněn soustavou speciálních projektorů (zobrazují např. Jupiterovy měsíce, Sluneční soustavu při pohledu z vesmíru, meteorický roj, kometu), diaprojektorů, datových projektorů, špičkovou zvukovou a světelnou aparaturou.

2) V naší nabídce pořadů v planetáriu nechybí ani cizojazyčné inscenace a představení pro slabozraké.

3) Romantická jsou i pozorování noční oblohy „na vlastní oči“. Na brněnské hvězdárně je k dispozici několik dalekohledů, počínaje přenosnými přístroji a konče dalekohledy s objektivem o průměru 15 a 20 centimetrů, kterými si přichází prohlížet zajímavosti večerního nebe. Návštěvníkům ukážeme Měsíc, některé planety a samozřejmě i objekty vzdáleného vesmíru - dvojhvězdy, hvězdokupy, mlhoviny a galaxie.

Jedna z kopulí brněnské hvězdárny

4) Naši pracovníci se podílejí na několika odborných pozorovacích programech. Jmenujme skupinu, která sleduje

proměnné hvězdy (označuje se akronymem B.R.N.O. - Brno Regional Network of Observers), jejíž výsledky se často citují v odborných časopisech i sbornících, a také občanské sdružení Amatérská prohlídka oblohy, které tvoří zejména pozorovatelé a obdivovatelé noční oblohy. Pro odborná pozorování máme k dispozici zrcadlový dalekohled o průměru 40 centimetrů a ohniskové vzdálenosti 1,75 metru. Ten se ve spojení se CCD kamerou ST-7 používá především k fotometrii proměnných hvězd. Za dobrých podmínek lze zachytit hvězdy až dvacáté velikosti.

(Text převzat z internetových stránek Hvězdárny a planetária Mikuláše Koperníka v Brně - www.hvezdarna.cz.)

Kysucké Nové Město

1979 až 2006

U vzniku **Kysucké hvězdárny** stál kroužek amatérských pozorovatelů, zřízený a podporovaný Osvětově kulturním střediskem Městského národního výboru a továrnou na výrobu ložisek. Nutno zdůraznit, že hvězdárna byla postavena dobrovolnou prací členů kroužku v rámci akce "Z". Ke slavnostnímu otevření došlo v roce 1986, po dlouhých sedmi letech trpělivé práce.

Hlavné aktivity pre verejnosť:

Podujatia pre všetky typy škôl (prednášky, besedy, multimediálne programy, premietanie filmov, vzdelávacie semináre pre pedagógov, exkurzie na iné astronomické zariadenia).

Pozorovanie hviezdnej oblohy (každý piatok), pozorovania mimoriadnych úkazov a objektov.

Soutěž „Astrostop“

Súťaže s regionálnou a nadregionálnou pôsobnosťou (Astrostop, Vesmír očami detí, Čo vieš o hviezdach, Tajomný vesmír...). Súťaž Astrostop je určená žiakom základných škôl, je realizovaná v rôznych regiónoch kraja. V roku 2006 sa uskutoční 14. ročník.

Podujatia pre talentované deti a mládež (krúžky, letné tábory, sústreďenia, pozorovacie expedície a praktiká).

Letný astronomický tábor je organizovaný od roku 1995 v rôznych regiónoch Slovenska postupne v spolupráci s hviezdárňami v Rimavskej Sobote, Banskej Bystrici, Žiari nad Hronom. Pre astronomicky vyspelých stredoškolákov sú organizované rôzne pozorovacie a vzdelávacie praktiká.

Výstavy (Vesmír očami detí, Čaro vesmíru, Perly čierneho Slnka) a mimoriadne podujatia (semináre, praktiká, atď.).

Odborno - pozorovateľská činnosť:

Slnečná fyzika - vizuálne a fotografické pozorovania slnečnej fotosféry.

Medziplanetárna hmota - vizuálne, CCD, fotografické pozorovania jasnejších komét a asteroidov, hlavné meteorické roje.

Pozičné merania - hlavný pozorovací program

- totálne zákryty hviezd Mesiacom
- dotyčnicové zákryty hviezd Mesiacom
- zákryty hviezd planétami a asteroidami
- určovanie kontaktov pri zatmeniach Slnka a Mesiaca.

Ostrava

1921 až 1945

Rozvoj průmyslové důlní činnosti na Ostravsku v druhé polovině 19. století přivedl do regionu celou řadu odborníků s přírodovědným nebo technickým vzděláním. To se odrazilo i ve spolkové činnosti, především v založení Přírodovědné společnosti (1907). Zájem o astronomii se projevil v roce 1921 rozšířením společnosti o astronomickou sekci. Ta svou činnost zaměřila na pořádání astronomického kurzu pro širokou veřejnost. Aktivně se podílela i na společenském životě v regionu až do zřízení protektorátu v roce 1939, kdy došlo k výraznému omezení činnosti všech zájmových organizací. Přesto její členové pokračovali v činnosti a v roce 1941 začali plánovat výstavbu hvězdárny.

1945 až 1955

Poválečné období je ve znamení jednání s úřady o možnosti výstavby hvězdárny. Úspěchu bylo dosaženo až v roce 1952, kdy bylo rozhodnuto o umístění pozorovatelný s kopulí o průměru 4,8 m na terasu domu Fénix (Českoobratrská ul., Ostrava). Vybavení hvězdárny tvořil refraktor o průměru objektivu 300 mm a několik přenosných přístrojů. Organizačně byla hvězdárna přičleněna k Městskému národnímu výboru jako jeho osvětové zařízení - **Lidová hvězdárna v Ostravě**.

1956 až 1980

V roce 1956 byla hvězdárna slavnostně otevřena a předána veřejnosti k užívání. Prvním ředitelem se stal Ing. František Světák, kterého v roce 1961 nahra-

dil Bedřich Čurda-Lipovský. Astronomická sekce Přírodovědné společnosti se aktivně podílela na činnosti hvězdárny až do roku 1962. V roce 1963 se vedoucím hvězdárny stal Tomáš Pertile, který se věnoval měřením okamžiků zákrytů hvězd Měsícem a popularizaci kosmonautiky. Po jeho nuceném odchodu hvězdárna postupně upadá, až je pro technickou nezpůsobilost uzavřena (1980-1981).

1980 až 2006

Hvězdárna a planetárium Johanna Palisy v Ostravě se zrodila jako součást projektu výstavby Astronomicko-geodetické a geofyzikální základny, kterou realizovaly ve druhé polovině 70. let Ostravsko-karvinské doly, Vysoká škola báňská a Oblastní národní výbor Ostrava-Poruba. Hvězdárna a planetárium Báňské měřické základny Vysoké školy báňské zahájila zkušební provoz v roce 1980. Pravidelný provoz zahájilo planetárium v roce 1985 a sním také odborná činnost na hvězdárně. Ta byla zaměřena na program Fotosferex a měření okamžiků zákrytů hvězd Měsícem. V oblasti vzdělávání nabízelo planetárium celou řadu pořadů, jako například „Kolik je sluníček“ (1987), „Hmota a síla vesmíru“ (1988). Čas a prostor byl také věnován volnočasovým aktivitám v podobě astronomického kroužku a klubu. V letech 1986 a 1987 byl v planetáriu Československou televizí Ostrava natáčen soutěžní pořad „Všechno za minutu“.

1990 až 2006

V devadesátých letech rozšiřuje planetárium nabízený program. Přibývá pořadů s ekologickou tematikou. V letech 1991 až 1993 je pořádán astronomický kurz, který se později změnil v astronomický klub. Pro pedagogy základních a středních škol je organizován seminář.

Od roku 1993 je pořádán „Ostravský astronomický víkend“. Také zde probíhaly akce s neastronomickou tematikou, např. koncerty (Hudba pod hvězdami, Jazz pod hvězdami) a výstavy umění (od roku 2003 galerie MIRA). Dochází také k obměně technického zázemí planetária - dokupují se počítače, videoprojektory apod.

Odborná činnost hvězdárny byla zaměřena na pozorování proměnných hvězd. Pro tyto účely byla v roce 1996 zakoupena CCD kamera ST-7. Do roku 1998 probíhala také spolupráce na programu Fotosferex. Úspěšně se rozvíjel demonstrátorský kurz, a vznikl také klub demonstrátorů. Hvězdárna využívá členy klubu především pro realizaci pozorování s veřejností.

Partizánske

1988 až 2006

V našem výběru je *Hornonitrianská hvězdáreň* nejmladší; pro veřejnost byla otevřena v roce 1988. Zde se jedná o zcela rozdílný příběh. Vznikla již jako profesionální astronomické pracoviště s plným vybavením a jasně definovaným posláním, a tak doplnila síť hvězdáren, které existovaly na území tehdejší Československé socialistické republiky.

Ťažisko popularizačno - vzdělávací práce spočívá v popularizácii astronomie, kozmonautiky a příbuzných vedných odborov. Do roku 2005 hvězdáreň navštívilo viac ako 170 tisíc návštevníkov. V náväznosti na učivo žiakov základných škôl hvězdáreň ponúka programy, ktoré svojim obsahom naväzujú na učivo prírodovedy, zemepisu a fyziky. Od roku 2003 hvězdáreň v Partizánskom ponúka, v rámci svojich ubytovacích priestorov Hviezdnéj osady ORIÓŇ, program

STRETNUTIE S VESMÍROM, v rámci ktorého žiaci majú príležitosť stráviť väčšinu noci pod živou hviezdnu oblohou spojený s pobytom. Program okrem pozorovania je doplnený astronomickými prezentáciami naväzujúcimi na učivo základných škôl, 3D programami atď.

K ďalším aktivitám hvězdárne smerom k širokej verejnosti môžeme zaradiť - VIRTUÁLNE PLANETÁRIUM, v rámci ktorého sa prezentujú astronomické úkazy daného mesiaca, Star*Con - stretnutie priateľov astronómie a vedeckej fantastiky, letný astronomický tábor - HST (HVIEZDNA STANICA TEENAGER), Ebicykel Slovenských Astronómov čiže ESA - jazda astrómov amatérov po slovenských a moravských hvězdárňach a kultúrnych pamiatkach ako i AstroTECH - kurz brúsenia astronomických zrkadiel.

Hornonitrianská hvězdáreň
a zatmění Měsíce

Základom pozorování je vizuálne pozorovanie Slnka, zákresy fotosféry. V oblasti medziplanetárnej hmoty sa využíva celooblohová komora pre fotografické sledovanie bolidov. Usporiadávajú sa expedície za sledovaním aktivity meteorických rojov. V rámci materiálnych možností sa uskutočňujú pozorovania zákrytov hviezd Mesiacom pomocou čiernobielej TV CCD kamery, premenných hviezd a astronomická fotografia.

Uherský Brod

1953 až 1961

U zrodu hvězdárny byl astronomický kroužek, který působil při Závodním klubu pracujících Zbrojovky v Uherském Brodě. Ta také v roce 1958 významně finančně podpořila stavbu, a proto mohlo dojít v roce 1961 k jejímu slavnostnímu otevření. Významnou úlohu při realizaci stavby hvězdárny sehrál RNDr. Rostislav Rajchl, v té době astronom na Štefánikově hvězdárně v Praze.

1961 až 1974

Hvězdárna byla vybavena refraktorem Coudé 150/2250 mm od firmy Carl Zeiss Jena. Tímto dalekohledem je vybavena celá řada českých a slovenských hvězdáren. Vděčí za to komfortu, který tyto přístroje poskytují pozorovatelům. V případě této hvězdárny je zajímavý kupec. Tím byla Ústřední rada odborů se sídlem v Praze, která dalekohled hvězdárně v Uherském Brodě darovala. Hvězdárna neměla placené zaměstnance, ale i přesto vzkvétala. Bylo dobudováno sociální zázemí, každoročně byly otvírány kurzy astronomie pro žáky základních škol. Jeden z těchto kurzů absolvoval Mgr. Radek Peřestný, dnes vedoucí skupiny Dynamika umělých družic Astronomického ústavu ČAV a manažer projektu MIMOSA.

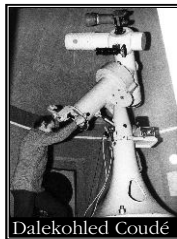
1975 až 1988

V amatérských podmínkách se činnost hvězdárny úspěšně rozvíjí. Dle předpovědi je organizováno pozorování zákrytů hvězd Měsícem, jsou pořádány

expedice za pozorováním meteorů atd.

Hvězdárna je natolik úspěšná, že kapacitně přestává návštěvníkům stačit. Z tohoto důvodu došlo v druhé polovině 80. let k stavebním úpravám. Hvězdárna byla rozšířena o přednáškový sál, promítací kabinu, fotokomoru, kancelář apod. Návštěvník se tak při přednášce, pozorování či jiné akci cítí pohodlně a útulně. Dochází také k profesionalizaci provozu hvězdárny. Na plný úvazek je přijat odborný pracovník. Shodou okolností je to syn RNDr. Rajchla, který stál u zrodu hvězdárny.

1989 až 2006

Změny po roce 1989 se výrazně dotkly i činnosti hvězdárny v Uherském Brodě. Ta přechází do majetku města a stává se součástí Kulturního domu. Nové podmínky umožňují další rozvoj, hlavně v technické vybavenosti: CCD kamera ST-7, datový projektor, spektroheliolioskop, datová síť, internet. V říjnu 2003 poctila hvězdárnu významná návštěva. Na krátkou besedu přiletěli Eugen Cernan a John Blaha, američtí kosmonauti, v jejichž žilách koluje česká a slovenská krev.

V současnosti probíhá instalace nového dalekohledu (refraktor Newton 500/2500 mm), kamery typu Maksutov (o průměru 300 mm) a ovládací elektroniky.

Hvězdárna se může pochlubit ještě jednou raritou. Není sice umístěna přímo na hvězdárně, ale je s ní úzce spjata. Jsou to astronomické hodiny Vilibalda Růžičky, které jsou vystaveny v budově radnice města Uherský Brod.

Valašské Meziříčí

1920 až 1946

Počátky astronomické činnosti ve Valašském Meziříčí budou navždy spojeny s osobou Antonína Ballnera. Ten kolem roku 1920 založil astronomický kroužek, jehož členskou základnu tvořili studenti gymnázia a místní členové České astronomické společnosti. Ballnerův význam spočívá v organizaci práce kroužku a v provozování soukromé hvězdárny. Tu spolu se svým strýcem postavil někdy mezi lety 1926 až 1929. K astronomickým pozorováním a schůzkám amatérských astronomů byla využívána až do roku 1955. Činnost kroužku byla zaměřena na pozorování (Slunce, planety, komety, meteorické roje, proměnné hvězdy atd.), přednáškovou činnost a výrobu dalekohledů.

1947 až 1955

Nevyhovující prostory **Ballnerovy hvězdárny** a rozrůstající se počet členů, tehdy již Astronomické sekce Muzejní společnosti ve Valašském Meziříčí, byly impulsem k postavení nové hvězdárny. S realizací se začalo již v roce 1945. První etapa byla zahájena veřejnou sbírkou, která probíhala v různých obměnách až do roku 1949. Samotná stavba začala v roce 1947 a s určitými problémy (poválečný nedostatek stavebního materiálu, měnové reformy a znehodnocení finančních prostředků získaných ze sbírek, celospolečenské změny po roce 1948) probíhala až do roku 1955. V tomto období prokázal svůj organizační talent Josef Doleček, který se stal prvním ředitelem hvězdárny.

1955 až 1960

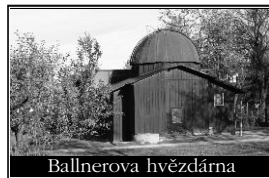
Po dokončení a slavnostním otevření (říjen 1955) začali pracovníci **Hvězdárny Valašské Meziříčí** nabízet své služby veřejnosti. Dnes můžeme s jistotou říci, že se zde konala pozorování pro veřejnost, exkurze, a také byla organizována doplňková výuka pro školy. Odborný pozorovatelský program vycházel z činnosti astronomické sekce. Dodnes jsou známy pozorovací meteorářské expedice, konané na nedalekém vrchu Hlaváčky.

V oblasti pozorování Slunce byl zlomový rok 1957, který byl vyhlášen „Mezinárodním geofyzikálním rokem“ a na hvězdárně se Slunce začalo systematicky pozorovat.

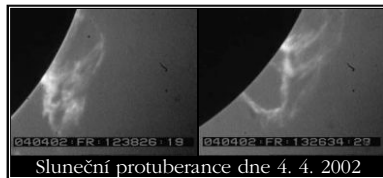
Pozorování Slunce představuje následující typy pozorování:

- celkový snímek Slunce (fotosféra);
- detaily na slunečním disku - aktivní oblasti (fotosféra);
- celkové přehledové snímky protuberancí - od druhé pol. 70. let;
- detailní snímky protuberancí - od druhé poloviny 70. let;
- pozorování aktivních oblastí v chromosféře - po roce 2002.

Od devadesátých let se ke snímkování využívá také CCD technika.

Ballnerova hvězdárna

Sluneční protuberance dne 4. 4. 2002

1960 až 1990

O další rozvoj hvězdárny a jejího odborného programu se zasloužil druhý ředitel Ing. Bohumil Maleček. V letech 1961 až 1962 na základě celostátního úkolu (uloženo Ministerstvem školství) jako první zorganizoval síť pozorovatelů zákrytů hvězd tělesy Sluneční soustavy. Podle jeho vzoru byly budovány obdobné pozorovatelské sítě v NDR, Polsku, Jugoslávii apod. V roce 1964 vyrostla v areálu hvězdárny tzv. jižní budova jako pracoviště pro odborné programy. Vznikl také projekt dalšího rozšíření hvězdárny a výstavby planetária, který však nebyl realizován.

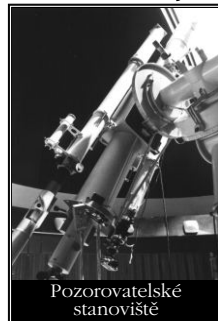
1990 až 2006

Změny v devadesátých letech 20. století se dotkly i hvězdárny, a to především ve vztahu k návštěvníkům. Nabízené pořady se staly atraktivnější a zvýšila se i nabídka. Dnes je zcela běžné, že návštěvník se odpoledne na hvězdárně zaposlouchá do lidových písní a večer se stane pozorovatelem noční oblohy. Nelze ani opomenout skutečnost, že naše hvězdárna je kulturní památkou a nabízí pro milovníky architektury nevšední zážitky v podobě hlavní budovy, kterou navrhl akademický architekt Zdeněk Plesník. Milovníci technických památek jistě ocení rekonstruovanou Ballnerovu hvězdárnu. Zcela nových kvalit bylo dosaženo v rámci programů doplňkové výuky. Nová technika, především digitální projektor a multimediální software, umožňují daleko srozumitelnější zobrazování vysvětlovaných jevů. Zcela odlišným typem programu je „Sluneční soustava v přírodě“. Ta umožňuje malý školákům podílet se přímo na výuce. Změnami prošel i odborný program. Hvězdárna se dnes soustřeďuje na pozorování tzv. proměnných hvězd, pokračuje program pozorování projevů sluneční aktivity.

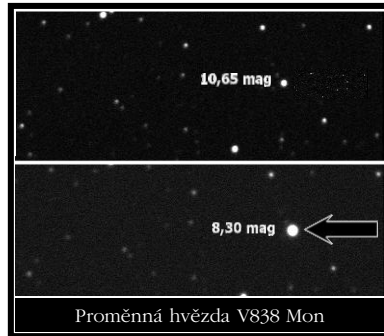
Vzhledem ke své poloze jsou mnohé hvězdárny využívány i k neastronomickým pozorováním, jako jsou například meteorologická a klimatologická měření.

Z pozorovacího deníku Ladislava Šmelcera - březen 2006

I přes záplavy (podmáčený trávník na hvězdárně) bylo možné uskutečnit nějaká pozorování - 2419 měření během 10-ti dní. Je potěšitelné, že je možné trochu předvídat chování miridy T UMi. Po strmém náběhu do maxima nyní pomalu slábne. Podle předchozích maxim se dá očekávat, že takto setrvá několik desítek dní a předvede ještě jedno maximum. Symbiotická proměnná YY Her už se dostala slušně nad obzor a pokračuje její monitorování. Po více než tříměsíční přestávce je možné prohlásit, že se dostala do normálního stavu po vzplanutí (maximum v listopadu 2005). V průběhu letošní sezóny můžeme očekávat další zákryt složek.

Pozorovatelské
stanoviště

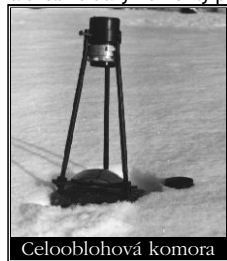
Proměnná hvězda V838 Mon

Vsetín

1948 až 2006

U vzniku **vsetínské hvězdárny** stáli dva nadšení astronomové amatéři Oldřich Křenek a František Dostál. Ti se nejdříve pokusili o výrobu vlastního dalekohledu a stavbu soukromé hvězdárničky. Tento plán opustili při vzniku pobočky ČAS (18. 11. 1948), jejíž vznik iniciovali. V této souvislosti také vzniká přípravný výbor pro výstavbu hvězdárny. Ve stejném období je založen astronomický odbor při Závodním klubu ROH Zbrojovky Vsetín (o něco později vzniká astronomický odbor i u závodního klubu MEZ Vsetín), který se zapojil do příprav stavby.

Již na počátku příprav výstavby hvězdárny bylo zřejmé, že budou značné problémy s finančním zajištěním celého projektu. Výtěžek veřejné sbírky a drobné dary nemohly pokrýt veškeré náklady. Hrozilo, že výstavbu hvězdárny nebude možné realizovat. Situaci zachránily místní úřady (Městský národní výbor a Okresní národní výbor), které poskytly částku kolem 300 000 Kč.

Celooblohová komora

Stavba byla zahájena 11. května 1949 a slavnostní předání hvězdárny hvězdářům se uskutečnilo 30. července 1950. Dalším krokem byla výroba astronomického dalekohledu. Tohoto úkolu se ujal Oldřich Křenek a zkonstruoval zrcadlový teleskop o průměru hlavního zrcadla 200 mm, který se stal hlavním dalekohledem hvězdárny. Výměna optických přístrojů byla provedena v roce 1956 a na počátku šedesátých

ce hvězdárny je její činnost zaměřena na vzdělávání a popularizaci. Standardně jsou nabízeny přednášky, besedy, pozorování denní a noční oblohy hvězdářskými dalekohledy a astronomické kroužky. Odborní pracovníci se také věnují astronomickým pozorováním a ve spolupráci s amatérskými pozorovateli realizují například CCD fotometrii komet. Zpracovaná měření jasností komet jsou odesílána do databáze mezinárodní organizace ICQ (International Comet Quarterly).

Koncem šedesátých let začala hvězdárna pravidelně vydávat astronomický zpravodaj INFORMÁTOR, který vycházel až do roku 1982. V současnosti je vydáván čtvrtletní bulletin ATHENA.

Od roku 1950 navštívilo hvězdárnu asi 470 000 návštěvníků. Od roku 1965, kdy se začala vést podrobnější evidence, uspořádali pracovníci celkem 15 300 akcí.

Zlín

1950 až 2002

První řádky kroniky zlínských astronomů se začaly psát 11. října 1950, kdy se v rámci Závodního klubu Svit ustavil astronomický kroužek, v jehož čele stanul Josef Prášil. První schůzky se odehrávaly ve Společenském domě (dnešní hotel Moskva) a byly zaměřeny na samostudium astronomické literatury. Po zakoupení dalekohledu začali pozorovat noční oblohu a ověřovat si tak teoretické znalosti, načerpané z literatury.

Panorama areálu staré zlínské hvězdárny

Nevyhovující prostory Společenského domu přivedly zlínské hvězdáře na myšlenku vlastní observatoře. Podobně jako ve Valašském Meziříčí nebo na Vsetíně začaly práce na získání pozemku, stavebních plánů a peněz na samotnou stavbu. Podařilo se sice získat různá povolení, vyjádření, schválení atd., ale v otázce finančního zajištění nebyli u úřadů úspěšní. Prostě se nevešli do plánu. Jediným dílčím úspěchem bylo získání peněz na stavbu dalekohledu. Sen o hvězdárně se pomalu rozplýval. Shodou náhod chtěly Závody přesného strojírenství

zbourat starou dřevěnou vrátnici pobočky firmy v Hulíně. Místo likvidace nabídli vrátnici zlínským astronomům. A tak místo kamenné reprezentativní observatoře, hodné krajského města, byla postavena hvězdárnička dřevěná, s odsunovací střechou.

2002 až 2006

Astronomická idyla netrvala příliš dlouho. Od slavnostního otevření (6. června 1953) uplynulo pouhých šest let, když byla zahájena výstavba gymnázia. Ve stavebních plánech se s hvězdárnou nepočítalo. Byla určena k demolici, na jejím místě měla stát fontána. Dny, měsíce a roky se však demolici dařilo zlínským astronomům odkládat. Až v roce 2002 byl osud hvězdárničky zpečetěn. Rekonstrukce gymnázia si vyžádala odstranění objektu hvězdárny. Rozhodnutí o demolici bez náhrady vyvolalo odpor členů Zlínské astronomické společnosti (ZAS) a části obyvatel města Zlína. Radnice po dlouhých o odmítavých jednáních nakonec přistoupila na výstavbu nové observatoře. Zrekonstruován byl i hlavní dalekohled hvězdárny.

Výstavba trvala pouhé tři roky (2001-2004), autorem architektonické podoby je Ing. arch. Ivan Havlíček. K otevření hvězdárny došlo 9. 1. 2004. Provozovatelem hvězdárny je Zlínská astronomická společnost, občanské sdružení, které vzniklo v roce 1992. Budova hvězdárny je v majetku města Zlína.

Dnešní náplň práce hvězdárny je závislá na činnosti dobrovolníků, to se týká především doplňkové výuky. Také zde pracují astronomické kroužky a o letních prázdninách je pořádán tábor ve Vlčkově. V programu hvězdárny najdeme také celou řadu kulturních akcí, jako jsou výstavy, hudební večery atd. Odborný pozorovatelský program je zaměřen na astrofotografii a proměnné hvězdy.

Žilina

1961 až 2006

Byla zřízena v roce 1961 jako „*Ludová hvězdáreň mesta Žilliny*“ s úmyslem popularizovat astronomii a přírodní vědy. Původně hvězdárna sídlila v místní části Žilliny pojmenované „Malý Diel“, až později přenesla své sídlo do centra města.

Fotografie Ľudovej hviezdárny z roku 1962

Popularizačno poradenská činnosť:

Nosným programom hviezdárne v Žiline je popularizácia astronómie a prírodných prírodných a technických vied v nadväznosti na kultúrno - osvetové, záujmové a vzdelávacie aktivity detí, mládeže a študentov. Mimo týchto organizovaných aktivít je pre širokú verejnosť pozorovateľňa na Malom Diele prístupná obvykle dvakrát týždenne. Pozorovania objektov na oblohe, Mesiaca, planét a hviezd v rôznych štádiách astrofyzikálneho vývoja býva v období

priaznivej viditeľnosti doplnené pozorovaním výnimočných úkazov a astronomických javov. Večerné verejné pozorovania navštíví priemerne ročne 1 300 návštevníkov, v závislosti od podmienok a počasia. Spolu uskutoční hviezdáreň priemerne ročne 350 podujatí (prednášok, besied, premietaní filmov a videa, súťaží, výstav, konzultácií, metodických návštev, podujatí pre letné tábory, záujmové krúžky a pod.) pre 8 - 12 tisíc návštevníkov, podľa počasia a iných okolností.

Pozorovateľské programy:

V minulosti sa hviezdáreň zaoberala najmä rádioastronomickými pozorovaniami v oblasti stredných a veľmi dlhých vln. V spolupráci s ústavom ČSAV v Ondřejově boli vyvinuté prístroje zaznamenávajúce rádiové šumy z oblasti pólu a zenitu na frekvenciách 22 - 37 MHz, ktoré pracovali v rokoch 1961 - 1977. Až do roku 1999 pracovali tiež prijímače SEA efektov na frekvenciách 10 - 33 kHz, ktorých pozorovania, pravidelne publikované (Solar Radio Data - Prompt Report) definitívne ukončilo zavedenie trolejbusovej dopravy v Žiline.

Pozorovania slnečnej fotosféry - refraktorom 110/1300 mm sa premieta fotosféra na protokol o priemeru 250 mm, ktorý sa štandardne spracováva. Priemerne je v poslednom období v Žiline registrovaných ročne 256 dní s určením relatívneho Wolfovho čísla škvrn.

Pozorovania zákrytov hviezd Mesiacom - stanica SZ161 - Hviezdáreň v Žiline, má 5 pozorovateľov, ktorí klasickou metódou ročne v premere registrujú 55 totálnych zákrytov hviezd Mesiacom.

Pozorovanie zákrytov hviezd planétkami - podľa predpovedí I.O.T.A a ILOC sme schopní registrovať aj zákryty hviezd planétkami, pomocou priamych pozorovaní, TV CCD kamerou, resp. digitálom CANON 350D.

KONTAKT NA JEDNOTLIVÉ HVĚZDÁRNY A PLANETÁRIA

Hvězdárna Valašské Meziříčí
příspěvková organizace Zlínského kraje
Vsetínská 78, Valašské Meziříčí 757 01
telefon: + 420 571 611 928
e-mail: info@astrovm.cz
URL: <http://www.astrovm.cz/>

Hvězdárna Vsetín
součást Muzea regionu Valašsko,
příspěvkové organizace Zlínského kraje
Jabloňová 231, Vsetín 755 11
telefon/fax: +420 571411819
e-mail: hvezdarna@vs.inext.cz
URL: <http://www.inext.cz/hvezdarna.vsetin/>

Hvězdárna Zlín
provozuje Zlínská astronomická společnost,
občanské sdružení
Lesní čtvrť III/5443, Zlín 760 01
telefon: + 420 577 436 945
e-mail: zas@zas.cz
URL: <http://www.zas.cz/>

Hvězdárna Domu kultury Uherský brod
součást Domu kultury Uherský Brod,
příspěvková organizace města Uherský Brod
Prakšická č.p. 2222, Uherský Brod 688 11
telefon: + 420 572 634 690
e-mail: hvezdarna@ub.cz
URL: <http://www.ub.cz/hvezdarna/>

Kysucká hvězdáreň v Kysuckom Novom Meste
příspěvková organizace
Žilinského samosprávného kraja
Dolinský potok 1278, Kysucké Nové Mesto 024 01
telefon: +421 414 212 946
e-mail: kyshvezdknm@vuczilina.sk
URL: <http://www.astrokysuce.sk/>

Hornonitrianská hvězdáreň v Partizánskem
příspěvková organizace
Trenčanského samosprávného kraja
Malé Bielice 59, Partizánske 958 01
telefon: +421 387 497 108
e-mail: mester@hvezdaren.sk
URL: <http://www.hvezdaren.sk/>

Hvezdáreň v Žiline
příspěvková organizace
Žilinského samosprávného kraja
Horný Val 20/41 Žilina 01001
telefon: +421 417 634 371; e-mail:
hvezdaren@hexanet.sk;
URL: <http://www.hvezdaren.zilina.net/>

**Hvězdárna a planetárium
Mikuláše Koperníka v Brně**
příspěvková organizace města Brna
Kraví hora 2, Brno 616 00
telefon: +420 541 321 287
e-mail: e-mail@hvezdarna.cz
URL: <http://www.hvezdarna.cz/>

**Hvězdárna a planetárium
Johanna Palisy v Ostravě**
součást Vysoké školy báňské
tř. 17. listopadu 15, Ostrava-Poruba 708 33
telefon: +420 596 911 005
e-mail: tomas.graf@vsb.cz
URL: <http://planetarium.vsb.cz/>

*Děkujeme všem pracovníkům hvězdáren a planetárií,
za poskytnutí materiálů potřebných pro vytvoření této výstavy!*

© 2006 HVĚZDÁRNA VALAŠSKÉ MEZIŘÍČÍ

AUTOŘI VÝSTAVY:

TEXT: RADEK KRAUS

GRAFIKA A SAZBA: JAKUB MRÁČEK

JAZYKOVÁ KOREKTURA: FRANTIŠEK MARTÍNEK

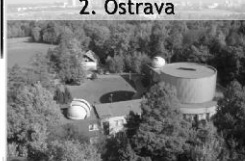
TATO VÝSTAVA BYLA REALIZOVÁNA V RÁMCI PROJEKTU "POZNÁVÁNÍ BEZ HRANIC", DO KTERÉHO JSOU ZAPOJENY HVĚZDÁRNY VE VALAŠSKÉM MEZIŘÍČÍ A KYSUCKOM NOVOM MESTE. TENTO PROJEKT JE SPOLUFINANCOVÁN EVROPSKOU UNIÍ. K JEHO REALIZACI BYLO VYUŽITO PROSTŘEDKŮ FONDU MIKROPROJEKTŮ, SPRAVOVANÉHO REGIONEM BÍLÉ KARPATY.

1. Valašské Meziříčí

2. Ostrava

3. Kysucké Nové Město

9. Brno

8. Zlín

7. Uherský Brod

6. Vsetín

5. Partizánske

4. Žilina

